

МЕДИЦИТЕ В ИЗКУСТВОТО (СЪЮЗ НА МЕДИЦИНАТА И ЕСТЕТИКАТА)

В. Борисов
ФОЗ – София

Въведение

Медицината – наука или изкуство? Само наука ли е медицината, или в нея присъстват изкуството, естетическият вкус?

Случайност ли е, че много medici имат ярки интереси и изяви в изкуството – литература, музика, живопис? В световен мащаб имената на лекари с поетически нагласи и изяви са вероятно хиляди (тема, достойна за фундаментално изследване). Достатъчен класически пример е името на знаменития хирург Николай Пирогов, който редовно е пишел стихове.

Феноменът „медицина и естетика“

Въпросът защо лекарите се занимават с изкуство, с поезия, с музика, с живопис, е колкото интересен, толкова и неизяснен и като че ли си остава все още загадка.

За да проумеем загадката на феномена „медиците в изкуството“, трябва да вникнем по-дълбоко, по-философски в същината на медицината, на лекарската професия, на лекарското призвание.

Много съвременни философи стигат до убеждението, че медицината е **най-универсалната сфера** на човешкото познание, че качествата и възможните роли на лекаря са всеобхватни. Медицината е не само сбор от знания и умения за лечение на болести, тя е грандиозна **човековедска професия**. Великият руски учен, нобелов лауреат от 1905 г. И. П. Павлов пише:

„Лекарят има работа със синтеза, с целия живот“.

Да, в медицината има всичко. Затова от медицината очакват много, дори невъзможното.

Ето мнението на писателя медик Съмърсет Моъм: „Не познавам друга професия, която по-добре да подготвя за писателска дейност от лекарската“.

В едно интервю Зигмунд Фройд признава: *„Аз съм литератор по инстинкт и медик по неволя, затова реших да трансформирам един от клоновете на медицината – психиатрията, в литературата. Считам се за поет и романист под образа на учен. Психоанализата не е нещо друго, освен транспониране на едно литературно призвание в областта на психологията и патологията. Гъоте ме вдъхнови за първото ми откритие“.*

Лекари – писатели, художници, музиканти

Още през 1955 г. група европейски лекари основават първата **Международна федерация на лекари писатели**. Любопитен факт е, че ключова фигура в учредяването на тази писателска федерация е словенският психиатър д-р Мирко Скофич, съпруг на знаменитата кинозвезда Джина Лолобриджида.

Лекарите имат **уникалната „привилегия“** да познават такива обстоятелства и черти на човека, които са недостъпни за други професии. Още преди 130 години големият английски писател Робърт Стивънсън описва тази уникална привилегия така:

„По същество лекарят е цветето на нашата цивилизация. Щедростта на лекаря го прави близък до хората на изкуството, а не до хората от търговията. Лекарят носи въздуха, възторга и благодарността в стаята на болния, носи неговото изцеление – физическо и духовно“.

Световноизвестни писатели са медиците Франсоа Рабле, Фридрих Шилер, Арчибалд Кронин, Антон Чехов, Съмърсет Моъм, Бърнард Шоу, Конан Дойл, Михаил Булгаков, Фернандо Намора, Алберт Швайцер. У нас професионални писатели са медиците **Валери Петров, Георги Свежин, Любен Станев, Банчо Банов, Милчо Радев, Евг. Константинов, Рашко Сугарев, Христо Ганов** и др.

Още по-многобройни са медиците с изявени писателски таланти, които не прекъсват медицинската си кариера. Класически примери са знаменитият хирург Николай Пирогов (редовно пишел стихове) и международно известните киевски лекари писатели Павел Бейлин (хирург) и академик Николай Амосов (кардиохирург).

По наши изследвания в България се наброяват стотици имена на лекари, съчетаващи медицината с **писателския талант**:

1. Проф. Александър Карпаров (*вирусолог*)
 2. Д-р Станчо Лазаров (*физиотерапевт*)
 3. Д-р Петър Константинов (*кардиолог*)
 4. Проф. Георги Едрев (*УНГ*)
 5. Д-р Николай Истатков (*гастроентеролог, Монтана*)
 6. Проф. Стефан Костянев (*патофизиолог, Пловдив*)
 7. Акад. Миладин Апостолов (*историк на медицината*)
 8. Весела Димова (*Плевен, кардиолог*)
 9. Проф. Златимир Коларов (*ревматолог*)
- и поне още 120 имена.

В миналото с писателски талант се изявяват наши водещи медици от ранга на **проф. Стефан Ватев** (създател на българската педиатрия), **проф. Параскев Стоянов** (първия български професор по хирургия), **акад. Асен Хаджиолов** (анатом хистолог) и др.

Броят на лекарите с писателски изяви е **изненадващо** и удивително голям – тема, достойна не само за цяла книга, но и за серия дисертации. Защото лекарят има невероятно **висока естествена потребност** от досег с изкуството, от собствени естетически изживявания, преобразени в стихове, романи, живопис...

Има немалко лекари и медицински сестри, които пишат стихове, без да ги публикуват, а само „за собствено удоволствие“. Такъв беше и българският синдикален лидер **проф. Желязко Христов**.

Сред българските лекари се срещат и **изявени художници**:

- Проф. Никола Запрянов (*художник и писател, Пловдив*)
- Проф. Христо Христов (*детски хирург, ръководил клиниката Детска хирургия в болница „Пирогов“*)
- Проф. Димитър Раденовски (*хирург*)
- Проф. Огнян Бранков (*детски хирург*) и др.

Сред медиците се срещат и безспорни **музикални таланти** на нивото на професионални изяви:

- Проф. Чавдар Драгойчев (*кардиохирург, владее пианото на професионално ниво*)
- Академик Богдан Петрунов (*вирусолог, имунолог, цигулка*)
- Проф. Михаил Протич (*ендокринолог, пиано*)
- Проф. Христо Деянов (*превантивна медицина*) и др.

Акад. Богдан Петрунов, имунолог от европейски ранг, дълги години бе **цигулар в Софийската опера**. На въпроса ми дали това не го е изтощавало и „раздвоявало“, той ми отговори въодушевено:

– Не, не и не! Точно обратното, музиката ми даваше нови стимули и идеи за научни изследвания.

Подобни разговори преди години имах и с лекари с ярки поетически дарби – с д-р Николай Истатков (водещ интернист на Монтана), с проф. Георги Едрев (изтъкнат оториноларинголог)... И двамата категорично ми казаха, че поезията не им пречи, а обратно – *стимулира* тяхното лекарско призвание.

Точно тук се крие една безспорна истина, която все още не осъзнаваме. Дълбоко в сърцето на лекаря по призвание свети неугасимо поетическа искра...

Затова *нямат съмнение* нито за миг, че всеки лекар по призвание, **всеки истински лекар хуманист е поет по душа.**

Трябва да признаем обаче, че в масовото съзнание лекарската професия се възприема като един тягостен занаят, изпълнен с проза, с кръв, срезове, интервенции и т.н. На подобна представа пулмологът поет д-р Н. Стойчев отговаря така:

Да, проза! Но проза, в която се ражда върховна, велика поезия.

Ние потърсихме **дали има** в различните професионални съсловия сдружения или клубове на хора с писателски нагласи, например Клуб на филолози писатели, на педагози писатели, на икономисти писатели, на математици писатели, на инженери писатели и т.н., и т.н. С изненада открихме подобно сдружение **само в една професия** – Съюз на лекарите писатели в България.

Основател на този съюз преди повече от половин век е класикът на нашата литература **Валери Петров**, а понастоящем председател е **проф. Златимир Коларов**, ревматолог.

Дали този факт (че единствено лекарите писатели имат свое сдружение) е случаен, оставям да си отговори читателят. Но ето и друг очебиен факт: от хилядолетия своя уникална професионална клетва (Хипократова) имат само лекарите.

Ето въпрос, достоен за проникновени размисли: дали е *случайно* съпадението на тези два факта – поетическата душевност на лекарите и тяхната клетвена, почти саможертвена всеотдайност към човешкото здраве?

Хипократ още преди 2500 години класифицира лекарите в две групи: „**Много звани, малко призвани**”.

И по-късно самият живот показва, че всеки лекар по призвание, всеки истински лекар хуманист е поет по душа.

Ще цитирам стихотворение от един лекар, който е и поет, и художник – това е доц. **Кр. Мекушинов**, вирусолог във ВМА. Той е писал стихотворението още като студент през 1979 г. и го е публикувал в тогавашния вестник „Медицинска трибуна”.

Лекар

Аз трябва да имам
очите на художник
със голям талант,
за да виждам всяка болка в лицето.
Аз трябва да имам
слуха на музикант,
за да чувам мелодията на сърцето.

Аз трябва да имам
ръцете на скулптор-ваятел,
за да изрежа болката
от страдащото тяло.
Аз трябва да имам
и душата на поет-мечтател,
за да обичам хората
от болничната стая.
Аз трябва всичко да мога,
като вълшебник да гадая.
Да превърна в надежда всяка тревога,
да направя **начало от края**.

Заключение

Медицината е сложна сплав от разнородни познания, от научни истини и елементи на изкуство. Затова не е случаен фактът на повишен интерес на медиците към различните видове изкуства, а също и многобройните изяви на медици в изкуството – в поезията, белетристиката, музиката, живописа.

Заниманията на лекарите с изкуство не пречат на тяхното професионално развитие, а обратно – стимулират тяхната творческа енергия, която те успешно реализират в медицинската си кариера. Значителна част от лекарите писатели са висококвалифицирани медици – професори, доценти, началник отделения в болници.

Назряла е потребността от специален научен анализ на феномена „Медиците в изкуството”, да се изяснят мотивите и талантите на медици, които творят изкуство – литература, живопис, музика.

Библиография

1. Борисов, В. Медицина – наука – изкуство. 1979, 70 с.
2. Борисов, В. Съмнението – разкъсай веригите. 2016, 340 с.
3. Горненски, П. Роля на естетичното в медицината. – Конференция „Медицина-етика-естетика”, 2016 г.
4. Лекар-писатели. – <https://www.youtube.com/watch?v=KzMxZTJxJyo>
5. Павлов, Е. Биномът „Медицина-изкуство”. – Медицински меридиани, 2011, 2.
6. Physician writer – Wikipedia. – https://en.wikipedia.org/wiki/Physician_writer

✉ *Адрес за кореспонденция:*
Проф. Веселин Борисов, дмн
e-mail: vesbor.ph@abv.bg